

Sprendimai apie Lietuvos grožį Jeano Maublère'o knygoje *Po blyškiu Lietuvos dangumi*

Genovaitė Dručkutė

Prancūzų filologijos katedra
Anglistikos, romanistikos ir klasikinių studijų institutas
Vilniaus universitetas
El. paštas: genovaitė.dručkute@ff.vu.lt

Anotacija. Straipsnyje, remiantis imagologijos ir geokritikos įžvalgomis, analizuojami estetiniai keliautojo potyriai vaikštinėjant ir važinėjant po Lietuvos miestus – Kauną, Vilnių, Klaipėdą, miestelius, kaimus ir pajūrį. Knygos *Po blyškiu Lietuvos dangumi* autorius Jeanas Maublère'as lokaliai estetinę naujai atrasto krašto tapatybę – grožį ir / ar bjaurumą – atskleidžia keliais aspektais. Tai gamtos grožis, liaudies ir profesionalusis menas (architektūros eksterjerai ir interjerai, dailė, muzika), fizinis lietuvių ir lietuviškas tipas. Maublère'o vertinimuose ši tapatybė matoma vietinės istorijos, tradicijų ir kultūros kontekste. Aprašydamas naują estetinę patirtį jis, viena vertus, siekia būti objektyvus, kita vertus, išlieka savos prancūzų kultūros ir tradicijų atstovas. Drauge jis nevengia pabrėžti patirtos naujovės kitiškumą. **Raktažodžiai.** Lietuva, Maublère'as, kelionė, estetinė tapatybė, kitiškumas.

Decisions about the Beauty of Lithuania in Jean Maublère's *Sous le ciel pâle de Lithuanie*

Genovaitė Dručkutė

Department of French Philology
Institute of English, Romance and Classical Studies
Vilnius University
E-mail: genovaitė.dručkute@ff.vu.lt

Summary. Drawing on the theoretical premises of imagology and geocriticism, the article analyzes the aesthetic experience of the traveler who traverses Lithuanian cities (Vilnius, Kaunas, Klaipėda), walks across small towns, stops over in villages, and makes his way to the seaside. The local aesthetic identity of the newly discovered country, i.e. its beauty and/or loathsomeness, is revealed by the author Jean Maublère through a few perspectives: on the one hand, it is the beauty of nature, folk and professional art (architectural exteriors and interiors, fine arts, music), the physical type of Lithuanian men and women. This identity, as Maublère suggests, reveals itself in the contexts of local history, traditions and culture. Although the author seeks to remain objective in his description of his new aesthetic experience in Lithuania, he remains a representative of his own French culture and its traditions nonetheless. On the other hand, he underlines the otherness of the novelty of his experience.

Keywords. Lithuania, Maublère, journey, aesthetic identity, otherness.

Received: 01/12/2020. Accepted: 08/01/2021

Copyright © Genovaitė Dručkutė, 2020. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadinės pastabos

Prancūzų žurnalistas ir rašytojas Jeanas Mauclère'as du kartus, 1925 m. ir 1930 m., lankėsi Lietuvoje, ir per abi viešnages joje praleido daugiau kaip tris mėnesius. Taigi prancūzų keliautojas turėjo pakankamai laiko ne paviršutiniškai, o gilesnei pažinčiai su anksčiau tiesiogiai nepažintu kraštu¹. Kelionių po Lietuvą patirtys sudaro grįžus į Prancūziją išleistų knygų turinį. Atspindėtų išpūdžių gausa ir įvairovė leidžia jas analizuoti daugeliu aspektų, vienas iš jų – estetiniai keliautojo patyrimai, tikslingas žvilgsnis į lietuviškos aplinkos grožio apraiškas. Mūsų tyrimo objektas – pirmosios Mauclère'o kelionės po Lietuvą išpūdžius atskleidžianti knyga *Po blyškiu Lietuvos dangumi* (*Sous le ciel pâle de Lithuanie*), išleista 1926 m.

Teorinės prielaidos

Kelionių po svetimus kraštus būdai ir tikslai patys įvairiausi. Komparatyvistinės imagologijos kūrėjai – Jeanas-Marcas Moura, Yves'as Clavaronas, Danielis-Henri Pageaux ir kiti – be pamatinės įvaizdžio (*image*) sąvokos yra suformulavę tam tikras kitos (kitokios, svetimos) tikrovės recepcijos kategorijas. Išskiriamos ir aptariamoms misijinėms, piligriminėms, turistinėms, tiriamosios kelionės, karinės ekspedicijos. Moura akcentuoja keleriopą dėmesį svetur aptinkamam kitoniškumui. Pasak jo, galima keliauti kaip turistui, kaip folkloristui ir kaip egzotikos mėgėjui: „Iš esmės taip apibrėžiamos trys skirtingos psichologinės laikysenos kitokybės akivaizdoje – nuo pačios paviršutiniškiausios iki labiausiai skatinančios kūrybiškumą“ (Moura 1992, 10). Turistui būdingą atskirus objektus – kartais ir probėgšmais – registruojantį žvilgsnį turėtų papildyti folkloristas ir egzotikos ieškotojas. Pastarieji dėmesingai ir pagarbiai stebi kitoniškumą, siekia išsaugoti, tikslai ir objektyviai perteikti (žodžiu, raštu, piešiniu, fotografija ir pan.) jo apraiškas.

Kai kuriais atvejais išvyka į nepažįstamą šalį tampa pretekstu naujomis akimis pažvelgti į savo paties realijas, ir toks keliautojas iš tiesų „ne domisi *kitu*, bet kalba apie save“ (Ibid., 8). Betarpiškai patiriama svetima tikrovė tokiu būdu redukuojama į kelias stereotipines reprezentacijas. Priešingame poliuje atsiduria keliautojas, gebantis atsiriboti nuo jo kultūroje egzistuojančių išankstinių nuomonių, jis atviras kitoniškumui, „gražinantis kitą jam pačiam“ (Ibid., 9).

Komparatyvinės imagologijos atstovai išryškina dar ir tokias svetimos kolektyvinės tapatybės recepcijos ir vertinimo galimybes kaip manija (*manie*), fobija (*phobie*), filija (*philie*). Manijos atveju į naują aplinką patekęs atvykėlis patiria pozityvios nuostabos jausmą ir ją įvertina kaip pranašesnę už savo kultūrą. Fobijos santykis nurodo menkinantį ar net niekinantį požiūrį į kitoniškumą, filija leidžia traktuoti abi kolektyvines tapatybes – tą, kuriai atstovauja stebintis subjektas, ir tą, kurią jis stebi, kaip lygiavertes. Šį trejopą santykį gali papildyti idiokrazija (*idiocrasie*) – išskirtinai individualus, tik stebinčiam ir

¹ Apie Mauclère'o pažintį su Lietuva, pirmuosius dar Prancūzijoje įvykusius kontaktus su lietuviais, politines Lietuvos ir Prancūzijos tarpkultūrinių ryšių aplinkybes žr. straipsnio autorės publikaciją: Dručkutė, Genovaitė, 2015. Lietuvos įvaizdis Jeano Mauclère'o kelionių knygoje. *Literatūra. Mokslo darbai* 57(4). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 26–34.

vertinančiam subjektui būdingas požiūris (Pageaux 1994, 71–73). Kaip matome, manijos, fobijos, filijos ir idiokrazijos sąvokomis apibrėžiama kitos, svetimos tikrovės recepcija įtraukia stebinčiojo sąmonės judesį (*prise de conscience*) – reikšmingo atotrūkio tarp mano „aš“ ir „kito“, tarp „dviejų kultūrinių tapatybių“ suvokimą (Ibid., 60).

Geokritika, būdama genetiniais saitais susijusi su komparatyvistine imagologija, pabrėžia pastarosios išskirtinį dėmesį tam būdai (*manière*), kuriuo keliautojas priima kitokybę ir perteikia įgytas naujas žinias. Kaip teigia Bertrand'as Westphalis, referento klausimas lieka tarsi „nutylėtas“, į pirmą planą iškyla ne objektas, bet „jį atvaizduojantis subjektas“ (Westphal 2007, 186). Vis dėlto abstrakti, vien tik žemėlapiu linijomis apribota erdvė (*espace*), keliautojui nuvykus į paskirties tašką, prisipildo „įvykių, idėjų, kolektyvinių ir individualių verčių“ (Ibid., 16), ir visa tai ją paverčia konkrečia vieta (*lieu*). Pastaroji, palyginus su didesnę ar mažesnę judėjimo laisvę suponuojančia erdve, prieš keliautojo akis atsiveria kaip nusistovėjusių savybių ir vertybių koncentracija. Jam iškyla uždavinys visą kitokybės reprezentacijų seką sujungti su jų pasireiškimo vieta (Ibid., 191). Taigi geokritika gražina betarpiškai patiriamą referentą į jam prideramą vietą.

Šiuos samprotavimus papildo Pierre'o Rajotte'o išvalgos. Pasak jo, kiekvienoje kelionėje į nepažįstamą kraštą paprastai išskiriami trys svarbūs aspektai: santykis su savimi pačiu (prasmės paieška), su erdve (vieta) ir su kitu (kitais, svetimais). Ryšį su nauja aplinka daugiausia nulemia malonumas, dažnu atveju kelionė išreiškia norą įgyvendinti slaptą, gal net nuo vaikystės puoselėjamą svajonę (Rajotte 2005, 106). Keliautojo patirtį sudaro dvejopi „ritualai“: kultūriniai – tam tikros kolektyvinės atminties (at)pažinimas ir sklaida ir asmeniniai iniciaciniai – netikėti atradimai, nuotykių (Ibid., 107).

Mauclère'o – keliautojo ir kelionių knygų autoriaus – atvejį iškalbingai iliustruoja čia išdėstytas teorines prielaidas. Jaunystės metais perskaityti liaudies dainų vertimai, pažintys su lietuviais (Dručkutė 2015, 29–30; Laurent 2011, 94–95) greičiausiai inspiravo jo išskirtinį dėmesį Lietuvai. Dar iki pirmos kelionės Mauclère'as buvo susipažinęs su jos turtinga praeitimi ir dinamiška, iššūkių ir ateities vilčių kupina dabartimi. Apie tai iškalbingai liudija knygos *Po blyškiu Lietuvos dangumi* pradžioje pateikiama šalies istorijos apžvalga, apimanti laikus nuo pačių ankstyviausių viduramžių iki nepriklausomybės paskelbimo 1918 m. Mauclère'o asmenyje telpa ir gražiai dera visi keliautojo tipai: turistų, folkloro mėgėjo ir egzotikos ieškotojo. Istorinės apžvalgos pabaigoje knygos autorius pareiškia: „O dabar užverskime knygas, palikime dokumentus ilsėtis archyvuose: atėjo laikas atsilipti į nuotykių šauksmą“² (Mauclère 1926, LX). Kaune reziduojančio konsulo klausiamas, kokių tikslų jis, nebūdamas komersantas, atvyko į Lietuvą, atsako: „Pirmiausia – pasidairyti, – (...). – Tada pasiaiškinti, ar būtų galima užmegzti intelektualinius ir literatūrinius ryšius tarp Prancūzijos ir Lietuvos“ (Ibid., 24). Kelionėse po kraštą Mauclère'ą lydintys lietuviai pastebi jo „įdomybių pomėgį“ (Ibid., 78). Straipsnyje analizuojamos knygos puslapiai atskleidžia, kad prancūzų keliautojas Lietuvoje turėjo galimybę „atkurti, patikrinti ir įvertinti išankstines žinias“ (Rajotte 2005, 122), kitaip tariant, reaktualizuoti vaizduotėje susikurtus pavidalus, juos atpažinti, palyginti, koreguoti.

² Šią ir visas kitas Mauclère'o knygos *Po blyškiu Lietuvos dangumi* citatas vertė straipsnio autorė.

Estetiniai Mauclère'o patyrimai užima gana svarbią knygos *Po blyškiu Lietuvos dangumi* dalį. Jis atkreipia dėmesį į sutiktų vietinių gyventojų išvaizdą, grožisi gamta, domisi liaudies menu, architektūra, daile ir muzika.

„Minia labai lietuviška“

Pirmuosius žingsnius Lietuvos žemėje žengiantį Mauclère'ą nustebina moterų ryšimos baltos skarelės; šis galvos apdangalas dažnas ne tik kaimuose ir miesteliuose, bet taip pat ir Kaune ir Vilniuje. Štai Marijampolės bažnyčioje į Sekminių mišias susirinkusioje minioje „šviečia baltos moterų skarelės, gaubiančios ryškių, stambių bruožų veidus“ (Mauclère 1926, 7); Jiezno turguje „šmėžuoja šviesios moterų skarelės“ (Ibid., 36); Vilniaus gatvėse „skarotos valstietės prasilenkia su gražiomis, dailių bruožų tamsiaplaukėmis, tarsi nužengusiomis iš madingos Paryžiaus gatvės“ (Ibid., 93). Tamsius drabužius pabrėžiančios baltos ar šviesios skarelės stebinčiam atvykėliui atrodo kaip ryški, į akis krintanti detalė. Mauclère'as šios detalės pastovumą knygoje kaskart pabrėžia lietuvišku žodžiu, taip savo skaitytojų sąmonėje įtvirtindamas savitą lietuvių moterų kasdieninės nešiosenos atributą.

Skaistumas, šviesumas dominuoja jaunos merginos portrete. Štai kaip atrodo pakeliui į Vilkaviškį sutikta lietuvaitė:

„Šviesius plaukus gaubiantis rausvas tinklelis, rusvos spalvos palaidinė su prisegtu kaspiniu kairėje krūtinės pusėje, o kur dar aštuoniolika metų, mėlynos akys ir skaisčius lietuvaitės veidelis: ar kada nors matėte mielesnę vedlę?“ (Ibid., 19).

Veliuonos miestelyje keliautojas visur sutinka „einančias į bažnyčią dailias, linksmas šviesiaplaukes, skaisčiaveides, gražiai pasipuošusias merginas su rūtų vainikėliais ant galvų ir basomis kojomis (Ibid., 147).

Mauclère'o vertimuose fizinis lietuvių ir lietuvių tipas nerėžia akies, nei perdėm stebina, nei atstumia ar baugina. Stebėdamas Kaune į pobūvį susirinkusį jaunimą, jis apibendrina:

„Rimti, kone uždari darbo žmonių veidai, išduodantys valstietišką prigimtį; tikrai ne vokiški, ne kvadratiniai, bet ovalūs veidai, taip pat ir ne pailgi kaip prancūzų – lietuviški veidai, tos rasės, kuri atkeliavusi iš Indijos įsikūrė ant Baltijos krantų ir kurią Michelet³ vadino „šešėlių dukra“ (Ibid., 74).

Pastaroji nuoroda – istoriko Jules'io Michelet autoritetas, kuriuo remiasi knygos autorius – apeliuoja į lietuvių tautos senumą ir paslaptinę kilmę, jai suteikiančią egzotišką atspalvį. Vis dėlto keliautojas, besitikintis išvysti išorinių egzotiškumo ženklų, pavyzdžiui, gatvėse dėvimą „tradicinį baltišką tautinį kostiumą“ (Ibid., 50), turėtų nusivilti. Lietuvės tautiniam kostiumui suteikusios savotišką sakralinę prasmę ir jį ištraukiančios iš spintų tik per didžiąsias šventes. Mauclère'as konstatuoja, kad „dabar lietuvių rengiasi kaip

³ Jules Michelet (1798–1874) – prancūzų istorikas ir rašytojas, daugiatomės Prancūzijos istorijos autorius. 1838–1851 m. Prancūzijos kolegijoje (*Collège de France*), kurioje Adomas Mickevičius keletą metų dėstė slavų literatūros kursą, skaitė didelio populiarumo sulaukusias Prancūzijos istorijos paskaitas. Michelet, kaip istorijos filosofas, nepertraukiamame istorijos vyksme ieškojo „integralaus gyvenimo pasireiškimo“. Savo veikaluose griežtai remėsi dokumentais, aprėpiančiais įvykius ir pačius įvairiausius gyvenimo aspektus, tarp jų ir „geografinį pagrindą“: „kokia tėvynė, toks ir žmogus“.

prancūzės, ir tai daug mažiau įdomu“ (Ibid.). Tačiau dauguma lietuvių moterų išsaugojo ilgų plaukų šukuosenas; tuo jos skiriasi nuo žydaičių, „pasigavusių trumpų plaukų madą“ (Ibid.).

Lietuvių moterų modernumas netikėtai pačiam keliautojui atsiskleidžia kitu aspektu. Pirmosios kelionės pabaigoje Mauclère'as susipažįsta su Lietuvos pajūriu, ir Palangos paplūdimyje jo akims atsiveria patrauklus vaizdas:

„Bet kas gi čia? Kopa atgyja. Tai šen, tai ten pasimato figūros, jos eina artyn. Tai Ievos dukros, kaip motina jas pagimdė, žavios savo atvirumu. Daugiausia puikiai sudėtos, labiau tvirtos negu grakščios, jos leidžiasi jūros link“ (Ibid., 200).

Nuo laiko dvasios – XX a. pradžioje Europoje paplitusių nudizmo arba natūrizmo idėjų – neatsiliekančios lietuvių gyvena darnioje santarvėje su gamta. Geokritikos atstovų teigimu, „pačiose erdvėse įrašyta užburianti vaizduotės galia“ (Trivisani-Moreau 2005, 90). Naujų erdvių ir vietų suvokimas yra sudėtingas procesas. Jame dalyvauja keliautojo, o paskui jį – ir skaitytojo, knyginės žinios ir betarpiška patirtis. Jas sujungti – vaizduotės užduotis. Nuo į paplūdimį užklydusio prašalaičio akių į jūrą sušokusios, linksmi besitaškančios moterys keliautojui primena undines – mitines, įvairių tautų folklore ir literatūroje žinomas figūras. Kita vertus, šios moterys matomos kaip tikros gamtos dukterys, kaip neatsiejama lietuviško pajūrio dalis.

„Žaliuojančių kalvų apsuptas slėnis“

Mauclère'ui Lietuvos gamta kelia didelį pasigėrėjimą. Knygoje *Po blyškiu Lietuvos dangumi* netrūksta girių, slėnių, upių, pajūrio aprašymų. Jos autoriaus „gamtinis jautrumas“ (Pierrot 2005, 216) pasireiškia kaip dėmesys panoraminiam vaizdams, keliautojo akims atveriantiems plačias erdves ir skirtingus planus. Estetinė stebėtojo pagava skatina pastebėti šviesos ir šešėlių žaismą, vėjo genamus debesis, medžių kamienų atspalvius, žemės paviršiaus įvairovę. Kelionių knygoje žodžiais perteikiami ir tarp faktų bei įvykių įsiterpiantys gamtos vaizdai sukuria stebėjimo ir skaitymo malonumą, leidžia skaitančiajam netiesiogiai patirti nepažįstamos gamtos ypatumus.

Geokritikos problemoms skirtoje studijoje Westphalis išryškina gamtos aprašymuose naudojamą juslių hierarchiją. Iš visų juslinių registrų įprastai dominuoja regimieji ir girdimieji išpūdžiai, kitos juslės mažiau svarbios (Westphal 2007, 215). Mauclère'as, pasitelkdamas regą ir klausą, piešia vaizdingus Nemuno, lietuviškų girių paveikslus. Dažniausiai šie paveikslai šviesūs, spindintys, giedri:

„Šią šviesią popietę upė mus pasitinka lygut lygutėlė, jos žalsvas paviršius spindi tarsi brangakmenis. Nuo vieno kranto iki kito niekas nesudrumsčia jos ramios tėkmės didybės, kuri žaliuojantį peizažą nušviečia neprilygstamu spindesiu“ (Mauclère 1926, 149).

Lietuvos girios ūksmingos, šimtametės, pirmapradės, su galingais ažuolais, dangų remiančiomis pušimis, tamsiomis eglėmis. Keliaujant po Žemaitiją, išgyvenamas išskirtinis pirmapradiškumo, belaikiškumo pojūtis, kokio Prancūzijoje pasakotojui nėra tekę patirti:

„Pušys kelia išdidžias viršūnes, po susiraizgiusiomis šakomis tvyro mažli ramybė, tarsi būtume katedroje. Retkarčiais tarp medžių kamienų praslysta spindulys, paglosto rudą žievę, sumirgančią daugybę atspalvių, besikeičiančiais šviesos ir šešėlių atšvaitais. (...) O iš abiejų pusių, iki pat neužmatomo horizonto – rusvi kamieniai ir žalia lapija, paslaptinga pirmykščio glūduma, (...)“ (Ibid., 191–192).

Snaužiančios Lietuvos girios sapnuoja praeitį; keliautojo po jas nenustebintų nė ant tako netikėtai iššokęs kaukūtis. Juslinių išpūdžių registravimas nejučia perauga į „filosofinę meditaciją apie egzistencijos prasmę, žmogaus būties paslaptį“ (Pierrot 2005, 225). Neaprėpiamos žemaičių girios apsuptas pasakotojas pajunta, kaip „padvelkus lengvam vėjeliui, suvirpa pušys ir maumedžiai, subanguoja lankščios šakos, vėjas tylutėliai pušims šnabžda kažin ką... kažin ką...“ (Mauclère 1926, 192).

Knygos autorius žavisi daroje su savo upėmis ir miškais gyvenančiais lietuviais, neretai primenančiais gamtos būtybes. Kaip antai tos dvi moterys vakarėjančiu, pušyno papėdėje vingiuojančiu taku grįžtančios namo: „atrodytų, dvi tamsios skruzdėlytės su baltomis skarutėmis šmėsčioja palei milžiniškų medžių šaknis“ (Ibid., 150).

Kiekvieną gamtą stebinčio, ja besigėrinčio subjekto dėmesys natūraliai krypsta į „gamtos elementų ir žmogaus intervencijos bendrabūvį“ (Pierrot 2005, 217). Pirmą apdė, aktyvios veiklos nepaliesią gamtą pranoksta Kuršių nerijos vaizdas, kuriame nematyti jokių žmogaus buvimo ženklų. Mauclère'ą apstulbina staigus ir nepaprastai ryškus kraštovaizdžio pokytis, kai „atsivėrusią erdvę užpildė didelės, plačios, sustingusiomis bangomis tolin nubėgančios, viena kitą besivejančios kopos; šviesiame smėlyje išsiskiria vien reti skurdžios žolės kuokšteliai“ (Mauclère 1926, 167). Knygos autorius Kuršių neriją pavadina „absoliučios sausros viešpatyste“ ir apibendrina: „Esama vaizdų, kurių didybė kyla iš jų neprijaukintos harmonijos, iš pačios vienatvės šerdies“ (Ibid., 168). Jo įsitikinimu, žmonių veikla neturėtų sutrikdyti unikalių vietovės savitumo.

Sophie Le Ménahèze pastebi, kad kelionių aprašymuose gamtos peizažų intarpai gali pasitarnauti „estetikos ir nacionalumo jungėčiai“ (Le Ménahèze 2005, 125). Atidi ir kritiška Mauclère'o akis Lietuvai būdingame kraštovaizdyje pastebi svetimus elementus. Birštono kurorte, kurį jis aplanko, medinės lietuviškos vilos su „dantytomis frontonais ir žydinčiais balkonais“ natūraliai įsiterpia į jas supantį mišką, bet vokiško stiliaus statiniai sudaro nemalonų „stilistinių disonansą“ (Mauclère 1926, 49). Vis dėlto tapybiški, panoraminiai gamtos vaizdai knygos autoriui ir jo skaitytojams atveria lyginimo galimybę su jiems įprastais peizažais ir patirti Lietuvos kitoniškumą.

„Kaunas – ne Paryžius“

Keliaujančio po Lietuvą Mauclère'o dėmesys dažnai nukrypsta į profesionalaus meno artefaktus: bažnyčių, pilių ir rūmų architektūrą, eksterjerus ir interjerus, skulptūrą ir tapybą. Kaip teigia Bertrand'as Westphalis, keliautojo žvilgsniui būdingas „intertekstualumas“ (Westphal 2007, 205). Pirmą kartą aplankyta krašte sutinkamos vakarietiško meno apraiškos jam leidžia pasijusti „tarsi namie“. Akivaizdu, kad knygos autorius neblogai jį išmano: tiksliai, vartodamas tinkamus terminus, apibūdina bažnyčių ir kitų statinių archi-

tektūros stilių, interjero puošybą, atpažįsta biblinius ir mitologinius paveikslų bei freskų siužetus. Regėti meno vaizdai perteikiami gyvai ir išraiškingai, kaip šiame – viename iš daugelio – Vilniaus Dominikonų bažnyčios vidaus aprašyme:

„Žemai, šalia sakyklos, prišlieta klausykla. Šalia jos – daili statula, vaizduojanti mažutę, gražutę, smarkiai dekoltuotą moterį. Jos skaisčios spalvos, maloni, patraukli laikysena nepanaši į atgailautojos... Ant kolonų, ant sienų, visur kabarojasi – atsiprašau dėl šio žodžio, koks nors kitas nebūtų toks tikslus – begalė skulptūrų, daugiausia – angelų; nė viename nepamatysi to, ką mes vadiname religinių skulptūrų rimtimi. (...) Čia visas vidus mainosi spalvomis, nepaliaujamai juda ir kruta“ (Mauclère 1926, 106–107).

Kelionių aprašymuose yra įprasta tai, kas nauja, nežinoma, lyginti ir vertinti su keliautojui ir jo skaitytojams pažįstama aplinka, žinomais faktais ir reiškiniais. Lietuvoje pamatyto profesionalaus meno vertinimai santūroki, vartojami labiau neutralūs būdvardžiai ir posakiai: dailu, elegantiška, įdomu, savotiška. Kartais – kritiškesni, kaip: keista, perdėta. Mauclère'o vertinimų atskaitos taškas – jam gerai pažįstamas Vakarų Europos – Prancūzijos, Italijos – menas, pasitarnavęs pavyzdžiu Lietuvoje kūrusiems architektams ir dailininkams. Antai Kaune esantis Lietuvos valstybinis teatras, „žinia, ne Garnier kūriny, bet ir Kaunas – ne Paryžius“ (Ibid., 21). Vilniaus katedra gretinama su Šv. Magdalenos bažnyčia Paryžiuje (Ibid., 99). Perdėm puošnus Dominikonų bažnyčios barokas stebėtojui primena Molière'o komedijos „Miestelėnas bajoras“ personažus (Ibid., 106). Pastaroji nuoroda atskleidžia komišką stebėtojo suglumimą formų, pavidalų ir spalvų gausybės akivaizdoje. Vienaip ar kitaip, žinomo ir nežinomo palyginimai suartina erdvėje, o kartais – ir laike nutolusius kraštus.

Mikalojaus Konstantino Čiurlionio tapyba Mauclère'ui suteikia galimybę susipažinti su išskirtiniu profesionaliuoju Lietuvos menu. Čiurlionio paveikslus jis pavadina neįprastais, vizionieriškais, patį dailininką – svajonės vaizduotoju. „Šis žanras nepanašus į joki kitą, koks žinomas pas mus“ (Ibid., 53), – konstatuoja Mauclère'as. Pirmą kartą matomi Čiurlionio darbai su juose užkoduotais simboliais stebėtojui yra absoliučiai individualus menas, reikalaujantis naujos žiūros, suponuojantis naują atskaitos tašką.

Nuo pirmųjų viešnagės Lietuvoje dienų keliautojas susiduria ne tik su profesionaliuoju, bet ir su liaudies menu: dainomis, šokiais, audiniais, medinėmis skulptūromis. Ankstesnioji knyginė pažintis su folkloru atpažįstama ir patikrinama jo autentiškoje aplinkoje. Kelionės pasakotoją žavi dainų žodžiai ir melodijos, išraiškingos šokių figūros. Jas šiek tiek modernizavus būtų galima pritaikyti šiuolaikiniame balete – t. y. profesionaliame šokyje (Ibid., 76). Į pasakojimą įterpiami dainų vertimai, aprašoma juostų audimo technologija. Pakelėse, sodybų kiemuose stovinčios medinės šventųjų, Kristaus, Mergelės Marijos skulptūros pateikiamos kaip unikali lietuvių meno apraiška. Svetimą kraštą reprezentuojantis liaudies menas plečia paties Mauclère'o ir jo knygos skaitytojų estetinio pažinimo ribas.

Išvados

Mauclère'o knyga *Po blyškiu Lietuvos dangumi* atskleidžia, kad jos autoriui pavyko pasiekti jaunystės svajonę: per turistinę pažintinę kelionę atrasti kraštą, kurio vardas jam

buvo žinomas tik iš knygų. Po nepriklausomybę atkūrusią, prieš kelerius metus Europos politiniame žemėlapyje atsiradusią šalį Mauclère'as keliauja ne tik kaip turistas, bet ir kaip folkloro ir egzotikos mėgėjas. Tiesioginė patirtis keliautojui leidžia atkurti, patikrinti ir įvertinti išankstines knyginės žinias.

Mauclère'as atviras Lietuvoje atrandamam kitoniškumui, ypač tam, kurį galima susieti su estetika, su grožio sritimi. Jo santykis dėmesingas ir pagarbus. Naujas estetiškes patirtis lygindamas su jam žinomais grožio kanonais, jis atranda kultūrinį Lietuvos savitumą ir paskleidžia šią žinią savo skaitytojams. Aprašydamas fizinį lietuvių tipą, jis pabrėžia šviesumą, rimtumą ir akcentuoja paslaptinę tautos kilmę. Lietuvių, ypač – moterų, išvaizdoje dera ištikimybė tradicijoms ir modernumas. Lietuvos gamta pirmą kartą, mažai paliesta žmogaus veiklos.

Profesionalusis, Lietuvą su Vakarais tvirtais saitais susiejantis menas nelieka be Mauclère'o dėmesio. Čiurlionio tapyba jam yra netikėtas atradimas, tikras estetiškes „nuotykis“, kviečiantis koreguoti ir esmingai praplėsti meno vertinimo ribas. Neprofesionalusis menas užima reikšmingą vietą Mauclère'o kelionių knygoje. Akcentuojamas liaudiškojo meno unikalumas ir gyvybingumas.

Remiantis imagologijos sąvokomis, matyti, kad Mauclère'o sprendimams apie Lietuvą atrastą grožį būdinga idiokrazija su tam tikrais filijos požymiais. Kitoniškumu, savitumu pasižyminčios lietuviško grožio apraiškos, nauji meno reiškiniai papildo ir praturtina knygos autoriaus ir jo skaitytojų estetinį suvokimą.

Literatūra

- Dručkutė, Genovaitė. 2015. Lietuvos įvaizdis Jeano Mauclère'o kelionių knygoje. *Literatūra. Mokslo darbai* 57(4), 26–34.
- Laurent, Thierry. 2011. *Jean Mauclère (1887–1951)*. Paris: L'Harmattan.
- Le Ménahèze, Sophie. 2005. Paysage et sentiment national entre Lumières et Romantisme. *Le génie du lieu. Des paysages en littérature*. Paris: Éditions Imago. 117–127.
- Mauclère, Jean. 1926. *Sous le ciel pâle de Lithuanie*. Paris: Plon-Nourrit.
- Moura, Jean-Marc. 1998. *L'Europe littéraire et l'ailleurs*. Paris: Presses universitaires de France.
- Moura, Jean-Marc. 1992. *Lire l'exotisme*. Paris: Dunod.
- Pageaux, Daniel-Henri. 1994. *La littérature générale et comparée*. Paris: Armand Colin.
- Pierrot, Jean. 2005. Sentiment de la nature et paysage chez Henri Pourrat. *Le génie du lieu. Des paysages en littérature*. Paris: Éditions Imago. 211–227.
- Rajotte, Pierre. 2005. Présentation. *Le voyage et ses récits au XXe siècle*. Sherbrooke: Éditions Nota bene. 5–17.
- Trivisani-Moreau, Isabelle. 2005. L'□ extérieur déclencheur de l'□ imaginaire. *Le génie du lieu. Des paysages en littérature*. Paris: Éditions Imago. 86–99.
- Westphal, Bertrand. 2007. *La géocritique. Réel, fiction, espace*. Paris: Les Éditions de Minuit.